

Talat paşa terakty

Category: Kitapcy,Taryhy makalalar

написано kitapcy | 23 января, 2025

Talat paşa terakty TALAT PAŞA SUIKASTI

İttihat ve Terakki'nin eski Başvekili Talat Paşa, kendisine seslenen adamı görmek için geriye döndü. Dönmesiyle ateşlenen bir tabancadan çıkan kurşunun alnına saplanması ve kaldırımların üzerine yığılması bir olmuştu. Bir zamanlar, Osmanlı İmparatorluğunun kaderini elinde tutan Talat Paşa, İran'ın Selmas şehrinde doğan Salomon Taleyran adlı bir Ermeni Komitacısının kurşunuyla böylece can vermişti.

Olay Berlin'de geçiyor, takvimler 15 Mart 1921'i gösteriyordu. Eşi Hayriye Hanım, kocasının ölümünden yıllar sonra, Talat Paşa'nın öldürülmesi konusunda şunları söylüyordu:

"Çok cesurdu. Tehlike nedir bilmezdi. Etrafında kim bilir, ne maksatla kimler dolaşıyor, dikkat et, dedikleri zamanlarda bile aldırılmaz, çantasını koluna alınca, fırlar tek başına giderdi. Berlin'de -en sonunda kanına giren- katil daha önce iki kere karşısına çıkmış, Paşa'yla göz göze gelmiş. Fakat Paşa o kadar pervasız, sakın, hatta gülümseyerek bakıyormuş ki, adam avuçladığı silahını çıkarmaya cesaret edememiş ve nihayet: Ben Talat Paşa'ya baka baka silahımı çekemeyeceğim, ancak arkasından vurabilirim, demiş."

Talat Paşa Berlin'deyken, bir dostuna yurt hasreti içinde şunları söylemişti:

"Selanik'teyken ikide bir sürgün cezasına çarpılan Bulgar komitacılarıyla karşılaşırdık. Bunlar vatanlarından ayrılmadan evvel, jandarma nezaretinde bulundukları halde merasimle rıhtımın üzerinde toplanır ve içlerinden birisinin verdiği işaretle hep birden eğilip toprağı öperlerdi.

Bu, onlar için vatana dönüş umudunun bir ifadesiydi: Öptüğümüz toprak bizimdir, buraya yine geleceğiz... demek istiyorlardı. Bir gün ben de vatana dönersem, bilir misiniz ne yapacağım?"

Dostu: “Her halde siz de onlar gibi toprağı öpeceksiniz...” deyince, Talat Paşa ağlayarak řu karşılığı vermişti:

“Ne dersin sen? Ne dersin sen? Ben öpmekle doyamam ki... Yiyeceğim vatan toprağını, yiyeceğim...”

Talat Paşa, 1874 yılının 17 Ağustosunda Edirne’de doğmuştu. Yoksul bir ailenin çocuğı olarak ilk ve orta öğrenimini bitirdikten sonra Alyans İsrail okulunda iki yıl Fransızca okudu. Zeki, çalışkan bir gençti. Okul yöneticileri, kendisine bir yıl kadar Türkçe öğretmenliğı görevini vermişlerdi.

Mehmet Talat, Edirne’de çok durmadı. Selanik’e giderek Telgrafhaneye maaşsız memur adayı olarak girdi. Hukuk Mektebi’ne kaydoldu. Bir yıl sonra. Telgrafhane “Mukayyid”i (Kayıt memuru) olarak maaşa geçti ve yirmi yaşının içindeyken politikayla ilgilenmeye başladı. Jön-Türklerle haberleşirken yakalandığından üç yıl sürgün cezası yedi, Hukuk Mektebini de ikinci sınıfında bırakmak zorunda kaldı.

Cezası iki yıl sonra bağışlandı ve 1898’de Selanik’le Manastır arasında “gezici posta memuru” oldu. Bu görevi, İttihat ve Terakki örgütünün bu dolaylardaki haberleşmesini, güvenlik içinde yapabilmesi amacıyla kabul etmişti. 1893 yılında Posta Telgraf Başmüdürlüğü kâtipliğine, 1903’te de başkâtipliğine getirildi. 1907 yılındaysa, İttihat ve Terakki’nin “İhtilâl Komitası” sivil kadrosunun başında olduğu anlaşılarak, görevinden çıkarıldı ve tutuklandı.

1908’de, İttihat ve Terakki’nin önde gelen kişilerinden biri olarak Mehmet Talat, İkinci Meşrutiyet Meclisine, Edirne mebusu seçildi. Önce Meclis Reis Vekilliğine getirildi, 1909 Temmuzundan başlayarak sırasıyla Dahiliye Nazırı, Meclis’te İttihat ve Terakki Fırkası Reisi, Posta Telgraf Nazırı ve yine Dahiliye Nazırı oldu.

1916 yılında, Sadrazam Sait Halim Paşa’nın istifasıyla onun yerine getirildi. Birinci Dünya Savaşı, Osmanlı İmparatorluğunun yenilmesi ve Mondros Mütareke’sinin imzalanması üzerine, Enver ve Cemal Paşalarla birlikte yurtdışına kaçmak zorunda kaldı.

31 Temmuz 1918’de Mondros Mütarekesi uyarınca, Osmanlı İmparatorluğu orduları silahlarını bırakmış, yenilgiyi kabul etmişti, İttihat ve Terakki’nin üç büyükleri, Talat, Enver ve Cemal Paşaların, savaş suçlusu olarak yargılanmaları kesindi. Bu nedenle, üç büyükler yurtdışına kaçmaya karar verdiler, Talat Paşa, yurt dışına çıkmadan önce, yerine getirilen Başvekil İzzet Paşa’ya şu mektubu göndermişti:

“Pek muhterem ve mübarek tanıdığım İzzet Paşa Hazretlerine, Memleketin bir müddet ecnebi nüfuz ve tesiri altında kalacağını anladım. Buna rağmen memlekette kalmak ve millet muvacehesinde muhakeme olmak fikrinde idim. Bütün dostlarım bunu atıye talik etmek için ısrar ettiler. Zat-ı fahimtaneleriyle istişare edemedim. Müşköl mevkide kalacağınızdan çok düşündükten sonra sarfı nazar ettim. Bütün hayat-ı siyasiyemde hedefim, memleket namuskârane ve fedakârane hizmet etmek idi. Şahsen buna muvaffak oldum. Bütün servetim, zat-ı şahanenin ihsan ettiği otomobil esmanıyla (değer, kıymet) her ay artırdığım yirmişer liradan müterakim bin altı yüz liralık istikraz-ı dahili bedelinden ve bir de dört arkadaşım ile birlikte isticar (kiralamak) ettiğimiz çiftliğin devri icarından hasıl olan paradan ibarettir. Bunun bir kısmını aileme terk ederek bir kısmını yanıma aldım. Bundan başka bir nesneye malik değilim. Millete karşı hesap vermek ve muhakeme olarak tayin edilecek cezayı kemal-i cesaretle çekmek isterim, işte zat-ı fahimanelerine söz veriyorum. Memleketim ecnebi nüfuz ve tesirinden azade kaldığı gün, ilk telgrafınıza itaat edeceğim. Baki kemal-i hürmetle ellerinizden öperim muhterem Paşa Hazretleri.

2 Teşrinisani 1334 (2 Kasım 1918)

Mehmet Talat”

2 Kasım 1918 cumartesi geces i, saat 11’e yaklaştığı sırada, karanlıklar arasında iki kişi hızlı hızlı rıhtıma doğru yürüyordu. Bunlardan biri Talat Paşa, öteki de İhsan Namık Bey’di. Rıhtıma yaklaştıklarında üç kişinin daha orada beklediğini gördüler. Talat Paşa, İhsan Bey’e dönerek:

“Bir kadınla iki erkek dolaşıyor, bunlar kimdir İhsan?” diye sordu.

“Belki de pokerden dönüyorlardır. Paşam...”

Bekleyen üç kişiden biri onlara doğru ilerleyince, tanımakta gecikmediler: Bu Enver Paşa’ydı.

Eski Harbiye Nazırı Talat Paşa’nın elini sıktıktan sonra:

“Tam zamanıdır, motor da neredeyse gelir...” dedi.

Gerçekten de az sonra, burnunda cansız bir ışıkla yol alan bir motor Amerikan Koleji yönünden gelerek rıhtıma yanaştı. Enver Paşa, kendisini uğurlamaya gelen kız kardeşini kucakladıktan sonra motora atladı. Onu ötekiler izlediler. Biraz sonra bütün yolcularını alan motor, açıkta kendilerini bekleyen Alman torpido botuna yanaşıyordu.

Talat Paşa Berlin’e yerleşmişti. Anılarını yazıyor, karısıyla birlikte yoksul sayılabilecek bir hayat yaşıyordu. Sık sık karısı Hayriye hanıma:

“Beni bir gün sokakta vuracaklar. Alnımdan kanlar akarak yere serileceğim. Yatakta ölmek nasip olmayacak. Ama ziyanı yok, varsın vursunlar, vatan benim ölümümle bir şey kaybetmez. Bir Talat gider, bin Talat gelir!..” derdi.

Bir gün ya Ermeni Komitacılarının ya da bir başka düşmanın kurşunlarıyla can vereceğini biliyordu. Özellikle Ermeni Komitacılarının...

Ermeniler, 1878 Türk-Rus savaşından sonra Doğu illerimizde bağımsız bir devlet kurmak istiyorlardı. Çarlık Rusya’sı ve İngiltere, Ermenileri sürekli olarak kışkırtıyor, Amerikan misyonerleri de aynı yönde çalışmalar yapıyorlardı. Aya-Stefanos Anlaşması (Yeşilköy’ün eski adı) yapılırken, Avrupa Devletlerinin Berlin Kongresi’ndeki yetkili delegelerine bu amaçla başvurmuşlar fakat diplomatik yollardan yaptıkları bu başvurmanın sonuçsuz kalmasıyla birtakım anarşist örgütler kurarak, sabotaj ve ayaklanma eylemlerine girişmişlerdi. Hınçak ve Taşnak adlı bu gizli örgütler, her eylemlerinde karşılarında Osmanlı Hükümetini buluyor, yabancıların işe

karışmasını sağlamak için, “Türkler, Ermenileri kesiyor!..” şeklinde propaganda yaparak, Avrupa’yı birbirine katıyorlardı. Ermeni Komitacılar, Birinci Dünya Savaşı’nın başlamasından sonra, Ermenilerin Doğu illerimizden göç ettirilmelerinde İttihat ve Terakki’nin, dolayısıyla bu örgütün önderleri durumundaki Enver, Talat ve Cemal Paşaların parmağını görüyor, intikam için fırsat kolluyorlardı.

15 Mart 1921 günü Talat Paşa, her zamanki gibi erkenden kalkmış saat ona kadar çalıştıktan sonra, eşine dönerek:

“Haydi, Hayriye, seninle biraz dolaşalım. Hava almış olursun...” demişti.

Fakat mutfakta yemek pişirmekte olan karısı:

“Ben çıkmayayım. Hem yorgunum, hem de ateşte yemek var.” diye karşılık verdi.

Talât Paşa Hardenberg Strasse’deki evinden çıkıp tek başına yürümeye başlamıştı. Dalgın ve düşünceli bir şekilde. Kurfüstendam caddesine saptı. Daha birkaç adım atmamıştı ki, arkasından birinin:

“Talat Paşa!.. Talat Paşa!..” diye bağırdığını duydu. Geriye döndü ve...

Rumeli’de başlayan, fırtınalar içinde geçen bir hayat,, Kurfüstendam caddesinin kaldırımları üzerinde sona ermişti. Katil Salomon Taleyran, 24 yaşında üniversite öğrencisi gözü dönmüş bir Taşnak Komitacısıydı.

Alman mahkemesi, kendi toprakları üzerinde işlenen bu cinayetin suçlusuna hiç bir ceza vermeyerek, Taleyran’ı beraat ettirdi. Yıllarca dost bildiği, Birinci Dünya Savaşı’nda kader birliği ettiği Almanya, onun anısına ve kanlı ölüsüne bile saygı göstermemişti.

Talat Paşa’nın cesedi, aradan 22 yıl geçtikten sonra 25 Şubat 1943’te yurda getirilerek Hürriyet-i Ebediye tepesindeki şehitliğe gömülmüştür. Talat Paşa, dostuna söylediği biçimde yurdunun toprağını yiyememiş, ancak bir torba kemik olarak yurt topraklarında sonsuz uykusuna dalmıştır.

■ Berlin Üçüncü Eyalet Mahkemesi

Geçtiğimiz yüzyıl birçok ilginç duruşmalara sahne olmuştur. Kanaatimize göre bu ilginç duruşmalardan en önemlilerden biri tarihe “Talat Paşa Davası” olarak geçen ve 2-3 Haziran 1921’de Berlin Üçüncü Eyalet Mahkemesinde görülen davadır. Duruşmanın ilginçliği sadece bir buçuk gün sürmesi, katilin serbest bırakılıp maktulün suçlu bulunması, kararın önce temyize götürülüp ardından hemen geri çekilmesi, tanık seçimi ve bunların çok azının dinlenmesi gibi hususlarda kendini göstermektedir. Fakat bunların yanı sıra bu duruşmayı ilginç kılan bir diğer nokta ise, duruşmaya verilen isimde bulunmaktadır. Duruşma sanığın adıyla yani “Teilirian Davası” olarak değil, davacının adıyla yani “Talat Paşa Davası” olarak adlandırıldı ve Alman basınında böyle yer aldı. Dolayısıyla Teilirian’ın değil de Talat Paşanın yargılandığı bir mahkeme oldu. Sanığın polise verdiği ifadesi ile mahkemeye verdiği ifadesi ve duruşma süresince söylediklerinin birbiriyle çelişmesi, ancak mahkeme heyetinin bu çelişkilerin üzerinde fazla durmaması yine bu duruşmanın ilginç taraflarındandı. Belki de rüyaların anlatıldığı ve bu rüyaların davanın gidişatında önemli rol oynadığı tarihin tanık olduğu tek mahkemedir.

Bir Berlin gazetesi olan Vossische Zeitung, 2 Haziran 1921 tarihli sayısında Talat Paşa davasının ilk günü için ayırdığı uzunca yazısının ilk paragrafında şöyle diyordu: “...Düzen ve disiplini seven Alman yargı sistemi şimdi dışarıda ve içeride ayrı ayrı kontrol edilmesi mümkün olmayan karmakarışık açıklamaları ve olayları aydınlatmaya çalışıyor. Talat Paşanın büyük politik trajedisinin son perdesi aramızda oynandığı için bunu açıklığa kavuşturmak Alman yargısının hakkı ve görevidir. Türk devlet adamını öldüren katil, kendi isteğiyle Ermenistan içlerinden kalkıp, büyük bir yolculuğa çıkmış; ta ki Berlin’de kurbanını bulana kadar. Şimdi mahkemenin cevabını aradığı temel soru şudur: Katil daha bu yolculuğun başından itibaren kurbanını bulup öldürmek niyetinde miydi yoksa bu ani bir ruh hali ile mi olmuştur?”.

Her ne kadar Teilirian, cinayetten sonra polis karakolundaki

ifadesinde “o (Talat Paşa) yabancı uyruklu, ben de yabancı uyrukluyum. Bunun size, Almanya’ya bir zararı yok” dese de “Talat Paşa trajedisinde son perde” Alman topraklarında oynanmıştı ve bu “trajediyi” yorumlamak da Alman yargı sisteminin görevi haline gelmişti. Gerçi Teilirian polisteki ifadesinde cinayeti kasten ve plânlayarak işlediğini itiraf etmişti. Buna rağmen mahkemede, temel soru olan cinayetin “kasten” mi, yani önceden plânlanarak mı, yoksa “ani bir ruh haliyle” mi işlendiğine karar verilebilmesi için geniş bir bilirkişi heyeti oluşturulmuştu. Zira sanık hakkında C.J. 22/21 numaralı dosya ile açılan kamu davasında 31 Mayıs 1870 tarihli Alman Ceza Kanununun “Adam öldüren kişi, eğer öldürme fiilini kasten yerine getirdiyse cinayet suçundan ölüm cezasına çarptırılır” hükmünü içeren 211. maddesi uygulanabileceği gibi, 212. madde de uygulanabilirdi ve buna göre eğer sanık Talat Paşayı kasten öldürmediyse beş yıldan hafif olmamak üzere ağır hapis cezasına mahkûm edilebilirdi. Sanık hakkında uygulanabilecek diğer maddeler ise 213. ve 51. maddelerdi. Bunlardan 213. madde “tahrik” unsurunu, 51. madde ise “cezaî ehliyetin olmadığı” şartlarını içeriyordu. Eğer sanık cinayeti işlediği anda şuursuz veya ağır akıl hastası ise “özgür iradesinin çalışmadığı” kabul edilerek 51. maddeye göre serbest bırakılabılırdi. Dolayısıyla cinayetin “kasten” mi yoksa şuursuz bir ruh haliyle mi işlendiği sorusuna bilirkişi heyetinin vereceği cevap, kararı doğrudan etkileyebilecekti.

Bu nedenle sanığın sadece ruh ve beden sağlığı hakkında karar verecek beş kişilik bir bilirkişi heyeti oluşturuldu. Bunların arasında Berlin’in en büyük ve tam teşekküllü araştırma hastanesi Charite’nin Sinir Kliniği Başhekimî Psikiyatrist Dr. Edmund Forster ve Berlin Üniversitesi onur Profesörü Dr. Hugo Liepmann gibi saygın psikiyatrist ve nörologlar bulunuyordu. Daha sonra bilirkişi heyetinde yer alan bu sinir ve psikiyatri uzmanları mahkemede birbiriyle çelişkili raporlar verecek; bilirkişiler Teilirian’ın cezaî ehliyeti konusunda anlaşamayacaklardır. Mahkemede sanığın savunmasını Berlinli ünlü avukatlar, Dr. Adolf von Gorden ve Dr. Johannes Werthauer

ile Kiel Üniversitesi Hukuk Profesörü Dr. Niemeyer üstlenmişlerdi. Bu ünlü Avukatların Teilirian'ı savunması için Amerika'da yaşayan Ermeni örgütleri büyük gayret sarf etmişler ve hem savunma masraflarının karşılanması hem de hasta olduğu belirtilen Teilirian'ın tedavi edilmesi için de 10 bin dolar yardım göndermişlerdi.

<https://www.altayli.net/talat-pasa-suikasti.html> Taryhy makalalar